

REGIONAL RESEARCHES - OPPORTUNITIES FOR THEIR APPLICATION IN PRACTICE LESSONS IN THE GEOGRAPHY AND ECONOMICS TRAINING IN NINTH GRADE

Abstract: The study attempts to analyze the curriculum, to identify the opportunity and to suggest options for realization of regional researches in geography and economics training in the practice lessons in ninth grade at the first stage of upper-secondary education. In achieving the goal mentioned above, we are guided by the wide range of opportunities that regional researches and the specification of the syllabus provide.

Author information:

Rositsa Vladeva
Assoc. Prof. PhD
Konstantin Preslavsky University of Shumen
✉ r.vladeva@shu.bg
🌐 Bulgaria

Keywords:
regional researches, geography and
economics education, practice lessons

Penka Ruseva
Assistans
Konstantin Preslavsky University of Shumen
✉ penka_ruseva@mail.bg
🌐 Bulgaria

През всички епохи от възникването и развитието на човешкото общество географията прилага специфичен познавателен подход за пространствена систематизация, локализация и научно обяснение на причинно-следствените връзки на пространствените обекти и отношения. Това доказва нейния хорологичен и холистичен характер. Анализът и идеите за оптимизиране на пространствената организация на живота на обществото на базата на изучаване на ресурсните, демографски и технологични възможности на дадена територия, страна или регион, представят една от важните съвременни задачи на географската наука и свързаните с нея приложни области.

Характерна особеност на научния инструментариум на географията е възможността за изучаване на предметите, явленията и процесите едновременно в тяхната вертикална и хоризонтална йерархичност. При формиране и аргументиране на вертикалния разрез се използва глобално, национално и локално равнище, а разграничаването между териториалните системи в хоризонтален разрез се извършва чрез търсене на географски граници на базата на определени сходства, въз основа на характерните особености на един или друг участък от земната повърхност.

При съчетаване на вертикалната и хоризонтална йерархичност на изучаваните от географията териториални системи се създава възможност за проектиране и осъществяване на *регионални изследвания на различно ниво*, които са значими както за съвременната географска наука, така и за училищната география.

Многообразието от форми на пространствена организация на обществото и техните компоненти обуславят необходимостта от планиране и реализиране на система от регионални изследвания. Резултатите от тях доказват функционирането на комплексни и разнообразни по своя характер териториални системи с определена вътрешна структура, пространствена конфигурация на обектите и явленията и основни закономерности на взаимодействие.

Резултатите от регионалните изследвания имат както теоретичен, така и практико-приложен характер. В последните години се отчита увеличаване на тяхната степен на приложимост в областта на *регионалната политика*. Тази тенденция се отчита в световен мащаб и в рамките на ЕС. Регионалната политика на ЕС е водеща и формира структуроопределящите направления на регионалните политики на страните-членки и регионите в тях. Част от нейните конкретни измерения свързани с инвестиране в хората чрез подкрепа за достъпа до възможности за заетост, образование и социално приобщаване; подпомагане развитието на малките и средните предприятия; укрепване на научноизследователската дейност и иновациите чрез инвестиции и работни места в областта на научните изследвания; подобряване на околната среда чрез големи инвестиционни проекти; модернизирани на транспорта и производството на енергия за справяне с изменението на климата, с акцент върху енергията от възобновяеми източници и иновативната транспортна инфраструктура се проектират в националните регионални политики [2, с. 3].

Резултатите на регионалните изследвания, отразени в регионалните политики и методите за тяхното реализиране трябва да достигнат до младите хора, защото имат важно значение за формиране на тяхната бъдеща гражданска позиция и поведение. Един от учебните предмети, който предлага добра съдържателна основа за това е география и икономика, а курсът в девети клас е особено подходящ, тъй като обучението е насочено към придобиване на ключови компетентности чрез овладяване на знания, умения и отношения, свързани с политическата и социално-икономическата организация на обществото, регионите в света и страните в тях.

Целта на настоящото изследване е свързана с анализ на учебна документация по география и икономика в девети клас за установяване на възможности за предлагане на варианти за осъществяване на регионални изследвания в обучението при уроците за дейности.

От елементите на учебната документация реализираме анализ на учебната програма и един от учебниците по география и икономика в девети клас. Изборът на клас на обучение не е случаен. Според *учебната програма* процесът на обучение е свързан с придобиване на ключови компетентности чрез усвояване на знания и формиране на умения и отношения, свързани с природата на Земята, нейния природоресурсен потенциал и устойчивото развитие на географското пространство, с политическата и социално-икономическата организация на обществото, регионите в света и страните в тях [3, с. 1]. Следователно комплексният курс създава добри съдържателни предпоставки за обвързване на глобалното и регионално равнище на взаимодействие на различните форми на териториална организация на стопанството и обществото и създава реални възможности за проучване, анализ и предложение за създаване на регионални политики за проектиране на регионални изследвания. По този начин формирането на географската грамотност и компетентност е заложено да се осъществява на глобално и регионално равнище.

В девети клас към очакваните резултати от обучението за постигане на общообразователна подготовка на ниво учебна програма могат да се заложат определени очаквани резултати, свързани с регионалните изследвания.

В областта на компетентността за *планетата Земя* обучението е насочено към доказване на кълбовидната форма и движенията на Земята, извличане на изводи за влиянието на формата на Земята и движенията ѝ върху протичащите явления и процеси в природата и живота на човека.

В тази област съществува възможност да се регламентира очакван резултат свързан с регионални изследвания при установяване на последиците от движенията на Земята и тяхната териториална проява, както и при формулиране на изводи за влиянието на формата и движенията върху природата и живота на човека [1, с. 72].

При изучаване на областта на компетентност „*География на природата*“ от учениците се изисква да характеризират геосферите и природните комплекси, да оценяват природоресурсния потенциал на планетата, да дефинират идеята за устойчиво развитие и да обясняват глобални проблеми на човечеството. Въз основа на усвоените базисни знания, умения и компетентности за устойчивото развитие и глобалните проблеми от деветокласниците може да се заложи като очакван резултат, степента на тяхната подготвеност за осъществяване на елементи на регионални изследвания на трите нива – глобално, регионално и локално. Като на глобалното ниво се очаква те да могат да доказват спецификата на проявление на глобалните проблеми: екологичен, продоволствен, минерално-енергиен и демографски, а на регионално и локално – последиците от техните проекции върху зони с различен териториален обхват.

В следващата област на компетентност „*География на обществото*“, анализирайки смисловите блокове установяваме, че и тук съществуват определени моменти, в които може да се разгърне идеята за провеждане на регионални изследвания или на елементи от тях. Това може да се реализира при коментар на проблемите и съвременните тенденции в:

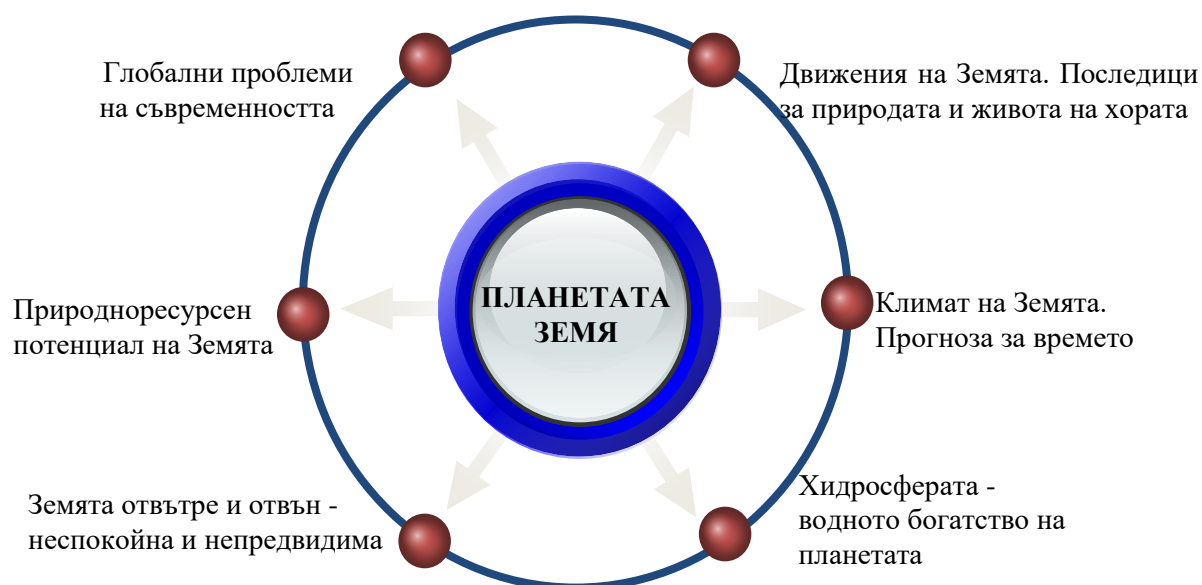
- демографското и социалното развитие;
- последиците от урбанизацията;
- влиянието на факторите за развитие на световното стопанство и неговото териториално разположение;
- основните белези и механизми на пазарната икономика;
- показателите за икономическо развитие.

В областта на компетентност „*География на континентите и страните*“ откриваме потенциал за регионални изследвания или техни елементи при търсене на специфичните особености на регионите в света и разкриване на уникалния характер в техния природен, демографски и стопанския облик чрез изучаването на страни, които се явяват типични представителки.

Важен елемент на учебната документация по география и икономика се явяват *учебниците*, чрез които се реализират идеите заложи в учебните програми. При анализа на учебното съдържание в учебника по география и икономика за девети клас се установява, че по-добри възможности за регионални изследвания или техни елементи предлага учебното съдържание свързано с обществената география, а по-ограничени са възможностите на учебното съдържание на природната география [5].

Учебното съдържание в девети клас е структурирано в четири раздела, които ще бъдат подложени на сравнителен анализ относно целта на изследване.

В раздел „*Планетата Земя*“ потенциални възможности за провеждане на регионални изследвания или техни елементи откриваме в темите, представени на Фигура 1.

Фигура 1. Теми на урочни единици от раздел „Планетата Земя“ с възможности за реализиране на регионални изследвания

При темата „Движения на Земята и последици за природата и живота на хората“ се предоставя възможност на учениците за определяне на продължителността на деня чрез попълване на таблица с посочени дати и географски координати. За да попълнят правилно и точно таблицата те трябва да посочат отговор на следните въпроси:

- На кои дати продължителността на деня е почти еднаква на всички географски ширини?
- На каква географска ширина продължителността на деня е почти еднаква през цялата година?
- Как се променя продължителността на деня на 22 юни за всяка от посочените географски ширини в северното полукълбо?
- Как се изменя продължителността на деня с увеличаване на географската ширина?
- Как се променя продължителността на деня на 22 декември за всяка от посочените географски ширини в северното полукълбо?
- Колко часа е продължителността на деня на 90° северна ширина на 22 юни и 22 декември?
- Какви ще бъдат вашите изчисления за Южното полукълбо? Направете графика за същите дати и часове.

Може да се реализира и *втори вариант* за регионално изследване или негови елементи позовавайки се на астрономическото и местно време като учениците работят в две групи. Целта на дейностите е да определят часовите зони, в които се намират посочени столици, да се установят часовата им разлика спрямо България и да се направи предложение за удобно време за провеждане на делови разговор с местни бизнесмени. Участниците в първата група определят часът в България и с помощта на картата посочват колко ще бъде той в столиците на Русия, Индия, Чили, Канада, Танзания и Индонезия. Втората група имат същата задача, но изследват местното време на столиците на Франция, Мексико, Еквадор, Либия, Малайзия и Австралийски съюз.

При тази тема може да се предложи и *трети вариант*, при който под формата на казус се изследва значението на астрономическото и местното време за живота на хората при организиране на пътуване за участие в симпозиум в друга държава по зададен час и дата. Възможните държави са Швеция със столица Стокхолм, Ирландия със столица Дъблин, Сърбия със столица Белград, Португалия със столица Лисабон и Украйна със столица Киев. Учениците се разпределят в пет екипа по 5 души и определят часовата зона на столицата и часовата разлика спрямо България. След реализиране на тази дейност избират един от глобалните проблеми на човечеството, който е характерен за посочените страни, които изследва и го предлагат като тема на научен симпозиум. Такава тема може да бъде: „Глобалното затопляне и живота на северните елени в Швеция“.

Посочените варианти за включване на дейности с елементи на регионални изследвания позволяват на учениците да направят изводи за влиянието на кълбовидната форма и движенията на Земята върху живота на хората и природните процеси в нея.

В темата свързана с *климата на Земята и прогнозата на времето* учениците имат възможност да реализират разнообразни дейности със синоптична карта, с климатограми и със снимки на различни видове облаци. Целта на тяхното регионално климатично изследване е да изготвят прогноза на времето в Източна Азия, при ситуация в която те са участници във фолклорен ансамбъл и им предстои турне там. Учениците разполагат със следните източници на географска информация: синоптична карта, климатограми на Минск, Монтевидео, Шанхай, Богота и атлас на облациите.

Задачите, които трябва да изпълнят са подчинени на изискванията и етапите за регионално изследване. Първата задача е свързана със сложно четене на карта за анализ на времето през един януарски ден в Южна Азия през сезона на зимния мусон. Картата дава информация за температурите, валежите, атмосферните фронтове и атмосферното налягане. За да е ефективна дейността за сложно четене на карта, деветокласниците трябва обстойно да са запознати с нейната легенда, с обозначенията на областите на високо и ниско атмосферно налягане и с условните знаци, показващи видовете атмосферни фронтове. След това от тях се изисква да посочат в кои градове температурите са над 20°, къде падат валежи, кои области са с ниско или високо атмосферно налягане, в каква посока се движи студеният фронт, какви промени на времето стават при преминаване на студения фронт над Северозападна Индия, каква промяна на времето може да се случи в Делхи и други. Следва изготвяне на климатична прогноза, според която учениците трябва да предложат в коя част на Южна Азия е най-подходящо да се проведе турнето им в момента.

Вторият вариант с елементи на регионално изследване може да се проведе под формата на ролева игра, целта на която е да докаже, че климатичните различия са резултат от взаимозависимостта на природните компоненти, и че процесите в атмосферата са значими за живота на хората.

За изпълнение на посочената цел, класът се разделя на два екипа – които ще бъдат ученици и климатолози. Всеки екип работи самостоятелно. Източниците на географска информация са климатограмите, тематичните карти в атласа и предоставените им фотосите на различни видове облаци. От учениците се изисква да представят характеристика на климата за различните станции. Климатолозите следва да подготвят въпроси, които да зададат на учениците с цел да се проследят различията на климатичните промени на планетата по географска ширина.

За самостоятелна подготовка може да се постави задача за изготвяне на реферат или презентация на тема: „Какво е важно да знаем за климатичните промени на Земята?“.

Важно значение при осъществяване на проучванията, свързани с климата на Земята и прогнозата на времето имат компетентният и дейностният поход, които изискват прилагането на работещи техники. Те водят до ефективно регионално изследване или негови елементи за установяване на териториалните особености на климата, които оказват влияние върху останалите природни компоненти и живота и дейността на човека.

При изучаване на темата „*Хидросферата и водното богатство на планетата*“ отново откриваме възможности за провеждане на регионални изследвания или техни елементи за доказване значимостта на водното богатство на Земята за живота на хората и необходимостта от разумно използване и опазване.

Процесът на обучение може да протече при използване на различни източници на географска информация за топлите и студени океански течения по югозападните брегове на Северна Америка и по югоизточните брегове на Южна Америка с цел оценяване на влиянието им върху температурата и валежите по крайбрежието на двата континента.

Втората дейност при изучаване на посочената тема може да бъде свързана с проучване на хидрограмите и фотосите за определени реки: река Мисисипи при Минеаполис (САЩ), река Темза при Лондон (Великобритания) и река Парана при Росарио (Аржентина). Целта на изследването е да се опише режима на реките, да се установи и докаже връзката между типа на климата, в който попада реката и разпределението на речния ѝ отток. От учениците се очаква да изготвят прогноза за възможностите от поява на евентуални опасни явления и рискове за живота на хората на изброените реки.

„*Земята отвътре и отвън. Неспokoйна и непредвидима*“ е тема, която е благоприятна за провеждане на регионални изследвания или техни елементи. Те могат да бъдат свързани с движенията на литосферните плочи и последиците от тях. Благоприятни условия за изследване и прогнозиране на рискови процеси при земетресения създава реализацията на задача 2 на стр. 86 от учебника. Тя изисква отразяване на елементите на земетресение в Гърция или Турция под формата на репортаж с използване на посочени ключови думи. При представяне на резултатите от учениците се изисква да достигат до извода, че релефообразуващите процеси са значими за определяне уникалността на природата на Земята и за живота и дейността на хората.

Предложеното учебно съдържание предполага използване на ролева игра, изпълнението на която изисква извличане на информация от различни източници, нейното генериране, интерпретиране и представяне под формата на репортаж, който отразява териториалното проявление на геоложките и геоморфоложки процеси и последиците от тях на регионално и локално ниво.

„*Природоресурсен потенциал на Земята*“ е тема, при изучаването на която може да се предложат варианти на дейности за реализиране на регионални изследвания или техни елементи относно обезпечеността на планетата, отделните региони и страни с различни видове природни ресурси – минералносуровинни, климатични, хидроложки, поземлени и горски ресурси. Може да се предизвика дискусия при сравняване значението на различните видове енергийни източници за производството на електроенергия в света, посочване на районите, които са обезпечени с енергийни ресурси и тези, които изпитват дефицит на такива и поради тази причина са енергийно зависими.

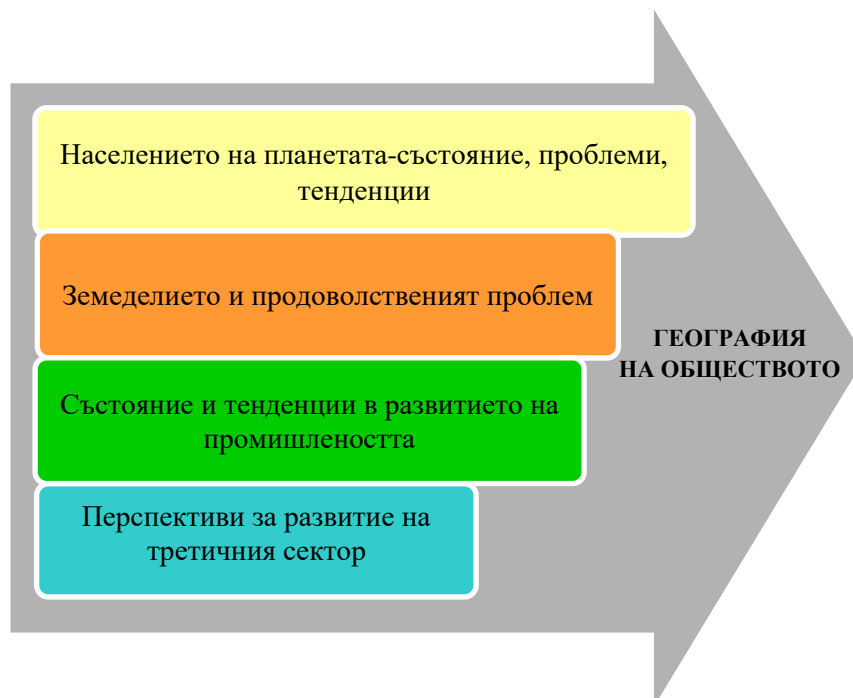
Учебното съдържание по тази тема предлага възможности за реализирането на познавателна дейност на различни нива свързана с приложение, обобщение и оценяване. При използване на картата на полезните изкопаеми, картата за осигуреност с обработваеми земи и картата на десетте най-богати страни на горски ресурси, учениците могат да формулират изводи за географското разпределение на изброените природни ресурси в света по континенти и

държави. В резултат на тази дейност се очаква учениците да обогатяват своята географска култура, да усъвършенстват уменията си за работа с географската карта, за анализ, сравнение, обобщение и оценка, за генериране, интерпретиране и представяне на географска информация, да изразяват отношение за рационално използване на природните ресурси и да подкрепят идеята за устойчиво развитие на планетата.

При изучава на темата за *глобалните проблеми на съвременността*, пред които е изправено човечеството, деветокласниците могат да извършват регионални проучвания по страни за особеностите на проява на всеки един от глобалните проблеми, и да предлагат мерки за преодоляването им, подчинявайки ги на идеята за устойчиво развитие. Тези идеи за регионални проучвания ще бъдат реализирани в урок-дискусия, при който формата на организация ще бъде екипна, а средствата – учебник, интернет сайтове, картографски изображения, информация от медии и други. Чрез тези проучвания и предлагане на идеи за изследвания у учениците се очаква да се формират умения, компетентности и отношения, които са неразделна част от тяхната географска, екологична, социална и политическа култура.

Разделът *„География на обществото“* също предоставя добри съдържателни възможности за предлагане на варианти за регионални изследвания или техни елементи в уроците за дейност (Фиг. 2). При реализиране на процеса на обучение акцентът се очаква да се поставя върху следните проблеми:

- състоянието на демографската ситуация и последиците от демографските регионални различия;
- причините за възникването и възможностите за решаване на регионалните измерения на продоволствения проблем;
- регионалната структура на промишленото производство;
- перспективите за развитие на третичния сектор по отношение на неговата регионална специфика.

Фигура 2. Теми на уроци за дейности от раздел *„География на обществото“* с възможности за реализиране на регионални изследвания

В урока за населението на планетата и неговото състояние, проблеми, тенденции учебното съдържание предполага да се анализират и коментират съвременните демографски проблеми чрез използване на различни данни и изображения за демографската ситуация в целия свят, отделни региони от планетата и държавите в тях. Въз основа на тях от учениците се очаква да установяват и очертаят наложилите се тенденции в демографските процеси, които характеризират и отличават демографската ситуация в разглежданата териториална единица, да откриват демографските проблеми и да предлагат пътища за тяхното решение. Вариантът за реализиране на дейността е чрез екипна форма на работа, а средствата са свързани с използване на статистически данни, тематични карти, графични изображения и електронни ресурси.

Технологията на урока може да премине през реализиране на дейности от три екипа, всеки от които тематично е свързан с основополагащи понятия, които определят съвременната демографска ситуация:

- първи екип – демографска криза;
- втори екип – демографски взрив;
- трети екип – демографска политика.

Дейността на първите два екипа се очаква да е свързана със запознаване със същността на демографска криза и демографския взрив и установяване на техните регионални различия. По този начин се създават условия за открояване и анализ на причините за демографската криза и взрив, за търсене на причинно-следствени връзки и за формулиране на демографските проблеми на Африка, Латинска Америка, Източна и Южна Азия, Западна Европа, Северна Америка, Източна Европа и Япония. При своето изложение от учениците се очаква да формулират изводи въз основа на статистически данни, картографски изображения и електронни ресурси. Третият екип, свързан с демографската политика би следвало да изслушва формулировката на посочените проблеми и да предлага варианти за решения, ориентирани към провеждане на natalistична или antinatalistична политика в обсъжданите страни и региони.

Друг вариант на дейност по темата, който изисква по-дълъг период на работа е изготвяне на проект на тема: „Градовете на планетата“. В него чрез различни дейности и техники ще се подложи на изследване териториалната структура на възникване и разпространение на градовете, ще се очертаят тенденциите в урбанизацията.

При изучаване на световното стопанство потенциал за регионални изследвания или техни елементи установяваме в три урока за дейности. В урок на тема: „Земеделието и продоволственият проблем“ може да се разкрие ролята на земеделието в отделните континенти и страни за разрешаване на продоволствения проблем, като се интерпретира информация от различни източници: карта, графика, текст, снимки. От ученици се очаква да познават отрасловата и териториална структура на земеделието и да анализират картата на недохранването в света с цел установяване на страните и регионите с тежко състояние на продоволствения проблем. Те следва да локализируют страните с най-голямо недохранване в света, да определят от кои континенти са преобладаващата част от тях, да търсят причините за това и да предлагат варианти за решения.

Във втората тема за дейности по отношение на *състоянието и тенденциите в развитието на промишлеността* може да се реализира делова игра като учениците изпълняват ролята на експерти, проучващи тенденциите за развитие на индустрията, идеите за постигане на баланс между нуждите на обществото от промишлена продукция и опазване на природата, а също и вариантите за внедряване на нови технологии. Регионалното изследване или неговите елементи се очаква да се осъществи чрез изпълнението на три задачи, свързани с териториалната структура и развитието на:

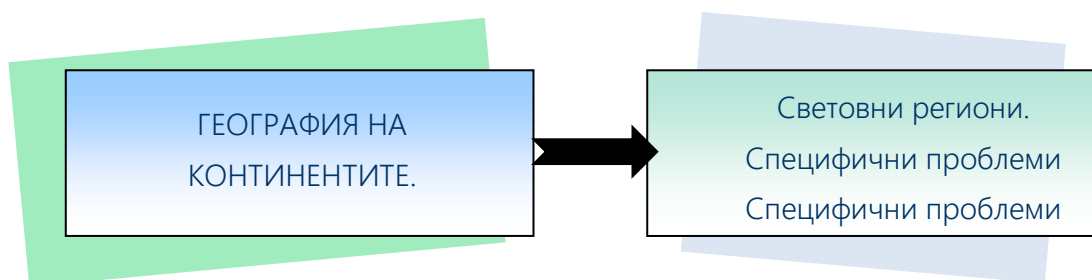

- енергетиката;
- металургията, машиностроенето и химическата промишленост;
- производство на леката промишленост и ХВП.

При третата тема за *перспективите за развитие на третичния сектор и ролята на международното сътрудничество* възможностите за реализиране на елементи от регионални изследвания могат да се свържат с намиране на най-големите летища в света и изясняване на причините за това; установяване на десетте най-посещавани градове в света за периода 2016 – 2018 година и анализиране на причините за големия туристопоток; визуализиране на градовете, в които са разположени главните органи на международните организации ООН, ЕС, НАТО, ФАО и представяне на ролята и значението им за международното сътрудничество.

Може да се предложи дейност по изпълнение на задача чрез прилагане на екипна организация за реализиране на изследване на региони, в които има природни и културни обекти, отговарящи на условията за вписване в Списъка на световното природно и културно наследство на ЮНЕСКО. Задачата изисква написване на становище и подготовка на въпроси към вносителите.

В последния раздел *„География на континентите. Регионална география“* има предложен един урок за дейности, посочен на фигура 3.

Фигура 3. Тема на урок за дейности от раздел *„География на континентите. Регионална география“* с възможности за реализиране на регионални изследвания

Неговата тематика предполага различни варианти на дейности с възможности за застъпване на регионални изследвания или техни елементи. Един от тях е с цел представяне на специфичните проблеми на световните региони под формата на *„Телевизионен мост“*, при който отново се разчита на екипната работа в час. Учениците могат да сформират един екип от телевизионни водещи и по един екип за всеки от разгледаните региони: екип Европа, екип Северна и Южна Америка, екип Азия, екип Африка и екип Австралия. От всеки екип се очаква да насочи своите усилия към определяне на най-актуалните проблеми на региона, търсене и анализ на допълнителни източници на информация за проблемите и предлагане на стратегия от мерки за тяхното преодоляване.

Участниците в екипа за Европа могат да предложат да анализират износа на високотехнологични продукти – лекарства, медицинска апаратура и др., като аргументират предложението си. Екипът представящ Северна и Южна Америка може да се състои от група бизнесмени, които имат за цел договаряне на нови пазари за български стоки и сътрудничество в различни стопански дейности. Следващият екип може да представи Азия като потвърди или отхвърли твърдението, че е континент на контрастите. Екипът на Австралия може да насочи

своите усилия към проучване и представяне на стопанската специализация на отделните австралийски щати и да рекламира тяхната продукция в телевизионния мост чрез идеи за рекламни материали.

Прогнозираните дейности относно регионалните изследвания или техни елементи е логично да бъдат продължени и в обучението по география и икономика в *десети клас*, в който областите на компетентности са свързани с география на България и географска информация. Учебната програма създава предпоставки за локализиране на нови териториални измерения на регионалните изследвания на територията на България [4, с. 1]. Учебното съдържание свързано с анализ и оценка на географското положение и границите на България, на природните компоненти и природните области, както и оценка на техните ресурси, което дава основание да се превърне в начин за представяне и установяване на регионалните различия, които се явяват база за ефективна организация на стопанската дейност на страната.

Същевременно съвременната демографска ситуация и нейните териториални проявления, които стоят в основата на демографската национална политика и свързаните с нея регионални политики за решаването на основните проблеми в национален и регионален план, могат да се превърнат в изследователско поле за проектиране и реализиране на отделните етапи на учебните регионални изследвания на краеведска основа. Познаването на типовете селища, стопанството и районите за планиране в България се явяват важна предпоставка за проучвания на регионалните различия, интерпретирайки географска и икономическа информация от различни източници, генерирайки и представяйки я под различни форми.

В заключение можем да обобщим:

- Характерна особеност на научния инструментариум на географската наука е възможността за изучаване на предметите, явленията и процесите едновременно в тяхната вертикална и хоризонтална йерархичност, която се отразява в регионалните изследвания.

- Резултатите от регионалните изследвания имат теоретичен и практико-приложен характер, което създава предпоставки за увеличаване на тяхната степен на приложимост в областта на регионалната политика.

- Резултатите на регионалните изследвания, отразени в регионалните политики и методите за тяхното реализиране трябва да достигнат до младите хора, защото имат важно значение за формиране на тяхната бъдеща гражданска позиция и поведение.

- Един от учебните предмети, който предлага добра съдържателна основа за това е география и икономика, а курсът в девети клас е особено подходящ, тъй като обучението е насочено към придобиване на ключови компетентности за политическата и социално-икономическата организация на обществото, регионите в света и страните в тях.

- Учебната програма и учебникът по география и икономика в девети клас създават предпоставки за реализиране на различни възможности и предлагане на варианти за осъществяване на регионални изследвания или техни елементи в обучението при уроците за дейности. Въпреки това, техните автори не са ги задали като очакван резултат от обучението в края на учебната година.

- Регионалните изследвания имат важно значение за курса на обучение по география и икономика в девети, защото способстват за развитие на познавателните способности на учениците, за стимулиране на тяхното творческо мислене и засилване на практико-приложния характера на обучението.

- Обучението по география и икономика в девети клас на първи гимназиален етап в класна среда предоставя възможности за реализиране на регионални проучвания и елементи на регионални изследвания.

- Използването на метода на проектите в класна и извънкласна среда и екипната организация на работа позволява реализиране на всички етапи на провеждане на общи или тематични регионални изследвания.

References:

1. Naredba № 5 za obshtoobrazovatelната podgotovka, **2015**: DV, br. 94/08.12.2015
2. Politikite na Evropeiyskia sayuz. Regionalna politika, Bryuksel, **2016**:
https://ec.europa.eu/regional_policy/bg/information/publications/brochures/2016/the-eu-explained-regional-policy-making-europes-regions-and-cities-more-competitive-fostering-growth-and-creating-jobs (27.10.2019)
3. Uchebna programa po geografija i iekonomika za 9 klas, **2017**:
https://www.mon.bg/upload/12238/UP_GEO_9kl_72.pdf (30.10.2019)
4. Uchebna programa po geografija i iekonomika za 10 klas, **2017**:
https://www.mon.bg/upload/13867/pril4_UP_10kl_Geo.pd (10.11.2019)
5. Popov, A., P. Lakov, K. Naydenov, E. Ilieva, S. Stoichev, **2018**: Uchebnik po geografija i iekonomika za 9 klas, ИК „Anubis“, S.